

MICHALSKI KONSTANTY JÓZEF – filozof, historyk filozofii średniowiecznej, rektor UJ, ur. 12 IV 1879 w Dąbrowce Małej (obecnie w obrębie Katowic), zm. 6 VIII 1947 w Krakowie.

Szkołę powszechną ukończył w Siemianowicach Śląskich. W 1896 wstąpił do Zgromadzenia Księży Misjonarzy św. Wincentego à Paulo. Ukończył Prywatne Gimnazjum Księży Misjonarzy w Krakowie. W 1900 złożył egzamin dojrzałości w Gimnazjum św. Anny. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w Instytucie Teologicznym Księży Misjonarzy w Krakowie na Stradomiu. Równocześnie słuchał wykładów na Wydziałach Teologicznym i Filozoficznym UJ. Święcenia kapłańskie przyjął w 1903 w katedrze wawelskiej. Po święceniach, obok funkcji duszpasterskich, uczył w zakładach swojego zgromadzenia – w gimnazjum misjonarskim języka pol. i literatury powszechnej, w Instytucie Teologicznym wykładał klerykom historię filozofii (od 1904) i patrologię (od 1906). Równocześnie w latach 1900–1906 studiował slawistykę na Wydziale Filozoficznym UJ. W Instytucie Teologicznym Księży Misjonarzy pełnił funkcję prefekta studiów i bibliotekarza. W latach 1906–1908 był katechetą w Prywatnym Gimnazjum Żeńskim im. Heleny Kaplińskiej w Krakowie. W latach 1908–1911 studiował w Wyższym Instytucie Filozoficznym Uniwersytetu Katolickiego w Louvain, gdzie jego profesorami byli najbliżsi współpracownicy D. J. Merciera: M. de Wulf, D. Nys, L. Noël, i A. Michotte. Tam w 1910 otrzymał licencjat na podstawie pracy *Mach et Duhem. Étude épistémologique comparée*, zaś 15 II 1911 uzyskał stopień doktora filozofii na podstawie rozprawy *La réaction contre le psychologisme en Allemagne. Husserl, ses prédécesseurs et ses partisans*. Po powrocie do Krakowa wykładał filozofię w Instytucie Teologicznym Księży Misjonarzy w latach 1911–1922. Po nagłej śmierci F. Gabryła, był w latach 1914–1919 zastępcą prof. filozofii chrześcijańskiej i apologetyki na Wydziale Teologicznym UJ. Habilitował się 26 XI 1918 na UJ w zakresie filozofii chrześcijańskiej, na podstawie dwóch rozpraw: *Jan Buridanus i jego wpływ na filozofię scholastyczną w Polsce* oraz *Michał z Biestrzykowa i Jan ze Stobnicy jako przedstawiciele szkotyizmu w Polsce*. Habilitację zatwierdzono 14 V 1919 i na UJ mianowano M. prof. filozofii chrześcijańskiej. 24 VIII 1921 został prof. zwyczajnym. Do roku akademickiego 1934–1935 wykładał niemal wszystkie

dyscypliny filozoficzne, z wyjątkiem etyki i teodycei. Od 1935 wykładał metafizykę ogólną, psychologię oraz historię filozofii średniowiecznej. Najchętniej sięgał do dzieł Tomasza z Akwinu, zwł. do *Sumy teologicznej*, którą uważał za genialną syntezę. Wykładał w duchu tomizmu lowańskiego. W nauczaniu bardziej dbał o pogłębienie myśli niż o przystępność, co wymagało od studentów pewnego wysiłku w przyswajaniu podawanej treści.

W okresie profesury na Wydziale Teologicznym UJ, pracował M. jako ekspert Komisji Specjalnej Delegacji Polskiej w Moskwie, w Petersburskiej Bibliotece Publicznej nad rewindykacją zagrabionych Polsce rpsów średniowiecznych z zakresu teologii, prawa kanonicznego i pol. W czasie dwukrotnego pobytu w Petersburgu w 1923 sporządził katalog 4500 rpsów z oznaczeniem pol. proveniencji.

Czterokrotnie był dziekanem Wydziału Teologicznego (1923–1924, 1928–1929, 1935–1936, 1936–1937). Jako rektor UJ (1931–1932) zajął się rozbudową BJ, doбором wykładowców, wyposażeniem zakładów i zacieśnieniem kontaktów naukowych z zagranicą. W latach 1937–1940 był członkiem Wyższej Komisji Dyscyplinarnej dla profesorów państwowych szkół akademickich przy Ministrze Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Od 1914 był współpracownikiem PAU, a od 1918 sekretarzem Komisji PAU do Badań Historii Filozofii w Polsce. Członkiem korespondentem Wydziału Historyczno-Filozoficznego PAU został 10 VI 1927, a członkiem czynnym 16 VI 1933. W PAU w latach 1938–1947 pełnił obowiązki przewodniczącego Komisji Historii Filozofii w Polsce, a w latach 1945–1947 wicedyrektora Wydziału Historyczno-Filozoficznego. W latach 1929–1933 był redaktorem wydania dzieł Arystotelesa w tłumaczeniu pol., a w latach 1933–1939 przewodniczącym Komitetu Wydawnictw Śląskich. Należał do Komitetu Wydawniczego „Kwartalnika Filozoficznego”, Komitetu *Słownika łaciny średniowiecznej w Polsce* (I– , Wr 1953–) i do Rady *Polskiego słownika biograficznego* (I– , Kr 1935–). W latach 1928–1947 sprawował funkcję delegata PAU do Międzynarodowej Unii Akademii (Union Académique Internationale) w Brukseli. W Krakowie z jego inicjatywy utworzono Naukowy Instytut Katolicki, który działalność statutową rozpoczął 15 I 1929.

Jego celem było krzewienie myśli katolickiej wśród inteligencji przez odpowiednią lekturę, odczyty oraz skupienie przy sobie stowarzyszeń katolickich. Instytut został rozwiązany w 1940 przez niem. władze okupacyjne.

M. aresztowany przez gestapo 6 XI 1939 razem z innymi profesorami UJ w ramach „Sonderaktion Krakau”, został przewieziony do więzienia we Wrocławiu, a następnie do obozu koncentracyjnego w Sachsenhausen k. Berlina. W obozie nie szczędzono mu dodatkowych cierpień tylko dlatego, że był kapłanem. Zwolniony z obozu z początkiem lutego 1940, przebywał 3 tygodnie w Krakowie. Na zaproszenie bpa sandomierskiego J. Kantego Lorka i pary księżęcej Zofii z Popielów oraz K. Radziwiłła udał się do Sichowa k. Staszowa. W okresie posługi duszpasterskiej w Sichowie wygłosił 8 serii rekolekcji dla kapłanów. W chwilach wolnych od zajęć duszpasterskich pisał pracę *Między heroizmem a bestialstwem*, w dużej mierze inspirowaną przeżyciami obozowymi. W marcu 1945 podjął obowiązki na Wydziale Teologicznym UJ. Latem 1946 głosił w Częstochowie rekolekcje dla pol. episkopatu.

Za zasługi w dziedzinie nauki otrzymał w 1936 Krzyż Komandorski Orderu Polonia Restituta, a w 1937 franc. Krzyż Oficerski Legii Honorowej. W 1940 został członkiem Pontificia Accademia di S. Tommaso d'Aquino e di Religione Cattolica.

Ważniejsze prace M.: *Michał z Biestrzykowa i Jan ze Stobnicy jako przedstawiciele szkotyizmu w Polsce* (Archiwum Komisji do Badania Historii Filozofii w Polsce 1 (1915) cz. 1, 19–80); *Jan Buridanus i jego wpływ na filozofię scholastyczną w Polsce* (SPAU 21 (1916) nr 10, 25–34); *Les courants philosophiques à Oxford et à Paris pendant le XIVe siècle* (Bulletin international de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe de philologie, classe d'histoire et de philosophie 1919–1920 (1921), 59–88); *Mistyka i scholastyka u Dantego* (Kr 1921; odbitka z Miesięcznika Katechetycznego); *Wpływ Oksfordu na filozofię Jana z Mirecourt* (Kr 1921); *Les sources du criticisme et du scepticisme dans la philosophie du XIVe siècle* (w: *La Pologne ou Ve Congrès International des sciences historiques, Bruxelles 1923*, Wwa 1924, 241–268); *Odrodzenie nominalizmu w XIV. wieku* (KF 4 (1926), 171–216, 477–496); *Les courants critiques et sceptiques dans la*

philosophie du XIVe siècle (Bulletin international de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe de philologie, classe d'histoire et de philosophie, 1925 (1927), 192–243); *Le criticisme et la scepticisme dans la philosophie du XIVe siècle* (Bulletin international de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe de philologie, classe d'histoire et de philosophie, 1926 (1927), 41–122); *Myśl franciszkańska i jej wpływ na Dantego* (Przegląd Współczesny 6 (1927) t. 20, 11–39); *La physique nouvelle et des différents courants philosophiques au XIVe siècle* (tamże, 1927 (1928), 93–164); *Eros i Logos u Dantego* (PP 52 (1935) t. 208, 149–170, 279–302, 35 (1936) t. 209, 152–172); *La problème de la volonté à Oxford et à Paris au XIVe siècle* (Studia philosophica 2 (1937), 233–266); *Brat Albert* (Lo 1946, Kr 1986⁴); *Między heroizmem a bestialstwem* (Kr 1949, Cz 1984²); *La gnoséologie de Dante* (Kr 1950).

Prace M. rozproszone w licznych, nieraz trudno dostępnych czasopismach i opracowaniach zbiorowych, zostały zebrane, uporządkowane tematycznie oraz wydane pt.: *Filozofia wieków średnich* (Kr 1997); *Nova et vetera* (Kr 1998); *Histoire de la philosophie* (Kr 1999); *Dilatato corde* (Kr 2002).

DZIEDZINY BADAŃ. M. najwięcej czasu poświęcił myśli średniowiecznej. Pozostawał pod wpływem prac C. Baeumkera, H. Denifle'a. Polemizował z P. Duhemem i F. Ehrlem. Wymieniał poglądy z M. Grabmannem i É. Gilsonem. Zajmował się prądami krytycznymi oraz sceptycznymi XIV w. Śledził nie tyle życie filozofów, ile dzieje idei i zagadnień, przedzierając się przez setki rpsów w BJ i zagranicą, ustalając różne redakcje dzieł oraz ich autentyczność. Punktem wyjścia były dla M. zawsze Oksford i Paryż, gdyż tam – wg niego – w średniowieczu rodziły się wielkie idee. Prace swoje ogłaszał przeważnie w języku franc. w biuletynach PAU z myślą, aby były czytane za granicą.

Badanie nurtów myślowych XIV w. i problemów filozofii scholastycznej upewniły M. w przekonaniu, że dynamika średniowiecznego życia umysłowego była ściśle związana z recepcją dzieł Arystotelesa oraz jego arab. i gr. komentatorów. Filozofowie średniowieczni formułowali swoje poglądy najczęściej w związku z lekturą pism Arystotelesa, Awicenny, Awerroesa lub Aleksandra z Afrodyzji, które czytali w różnych łac. wersjach. Jedne były

przekładami z języka gr., inne zaś z arab. Poszczególne tłumaczenia nieraz bardzo różniły się między sobą w ważnych doktrynalnie zagadnieniach. W miarę krytyczna edycja łac. wersji dawałaby klucz do zrozumienia różnic słownych, pojęciowych, a nawet rzeczowych, występujących w interpretacjach mistrzów średniowiecznych, czytających pisma tych samych gr. lub arab. filozofów.

PROJEKT WYDANIA ŚREDNIOWIECZNYCH PRZEKŁADÓW. Z przemyśleń M. na temat tekstów filozofów średniowiecznych, przy współdziale A. Birkenmajera, zrodził się projekt wyd. kryt. średniowiecznych łac. przekładów Arystotelesa, łacińskich tłumaczeń myślicieli arab. oraz żydowskich i ważniejszych średniowiecznych komentarzy do dzieł Stagiryty, a także samodzielnych traktatów filozoficznych. Projekt serii wydawniczej *Corpus Philosophorum Medii Aevii* M. w imieniu PAU przedłożył obradującej w 1928 w Brukseli Union Académique International. Wydawnictwo miało obejmować 3 serie: średniowieczne łac. przekłady dzieł Arystotelesa, czyli tzw. *Aristoteles Latinus*; łac. tłumaczenia średniowiecznych filozofów żydowskich i arab.; klasyczne średniowieczne komentarze do dzieł Arystotelesa oraz samodzielne traktaty z filozofii i logiki. Projekt został przyjęty w 1929. Powołano specjalną komisję do opracowania i wydania *Aristoteles Latinus*, z M. jako przewodniczącym. Pierwszy tom ukazał się w 1939 w Rzymie. Zainicjowany przez M. *Corpus Philosophorum Medii Aevii* stanowi najtrwalszy i największy wkład do badań nad myślą średniowieczną, kontynuowanych przez ośrodki naukowe w Polsce i zagranicą.

BADANIA NAD ŚREDNIOWIECZEM. W dorobku naukowym M. z zakresu historii myśli średniowiecznej wyraźnie rysują się 3 grupy tematyczne: filozofia pol., filozofia zachodnioeuropejska i myśl filozoficzno-teologiczna Dantego. Najważniejszymi źródłami do poznania filozofii średniowiecznej pozostają komentarze do pism Arystotelesa i *Sentencji* Piotra Lombarda. M. studiując w BJ zbiory średniowiecznych rpsów, stwierdził, że 18 z nich zawiera dzieła Jana Buridana, 10 Marsyliusza z Inghen, 7 Alberta Rickmersdorfa z Saksonii i 6 Mikołaja z Oresme. Odkrycie to stało się dla niego dowodem, że scholastyka krakowska pozostawała pod wyraźnym wpływem *via modernorum*. Wstępne badania nad wpływem szkotyizmu,

tomizmu i nominalizmu na XV-wieczną filozofię pol. doprowadziły M. do wniosku, że tendencje krytyczne i sceptyczne obecne w życiu umysłowym średniowiecza wyzwolił Wilhelm Ockham przez teorię powszechników i minimalistyczną teorię nauki. Wpływ Jana Buridana, zdaniem M., na mistrzów krakowskich, słabszy w teorii poznania i w metafizyce, był bardzo widoczny w etyce, a zwł. w filozofii przyrody. Kwestie społeczne i ekonomiczne rozpatrywane w aspekcie etyki, dyskutowano w Krakowie najczęściej na podstawie komentarzy Jana Buridana do *Etyki nikomachejskiej* i *Polityki* Arystotelesa. Pod ich wpływem powstały krakowskie komentarze do *Etyki nikomachejskiej*, zwł. Pawła z Worczyna, oraz bogata literatura o kontraktach i pobieraniu procentów (Mateusz z Krakowa, Benedykt Hesse i Jakub z Paradyża).

Ze znacznej popularności Jana Buridana i jego zwolenników w Krakowie można wnosić, że głoszone przez nich idee wywarły wpływ na M. Kopernika w zakresie astronomii. W drugiej poł., a zwł. pod koniec XV w. tryumfowała pod Wawelem *via antiqua*, z elementami szkotyizmu przyniesionymi z Paryża przez Michała z Biestrzykowa. Równocześnie ożywił się nieco tomizm, kształtujący się pod wpływem kolońskiego sporu między albertystami i tomistami. W drugiej poł. XV w. pod wpływem *devotio moderna* następował odwrót od spekulacji i zwrócenie się ku życiu wewnętrznemu, mistyce i silniejszemu dążeniu do reformy życia kościelnego.

M. doszedł do wniosku, że dogłębne poznanie prądów doktrynalnych w pol. filozofii średniowiecznej jest możliwe po zaznajomieniu się z głównymi nurtami myślowymi Zachodu.

BADANIA NAD FILOZOFIĄ ZACHODNIOEUROPEJSKĄ XIV WIEKU. Od 1920 M. poniechał niemal całkowicie dalszych badań źródłowych nad scholastyką pol., przeszedł do poszukiwania jej źródeł i podjął studia nad głównymi prądami filozofii zachodnioeuropejskiej XIV w. Zainteresował się nie szkołami, nie systemami filozoficznymi, ale zagadnieniami podejmowanymi w XIV w., ich sformułowaniami oraz proponowanymi dla nich rozwiązaniami. Jako wychowanek szkoły lowańskiej, zwrócił szczególnie uwagę na zagadnienia teoriopoznawcze i w tym aspekcie badał XIV-wieczne życie umysłowe Paryża oraz Oksfordu. W rezultacie zarysował przedstawiony niżej

obraz filozofii XIV w. Najwybitniejsze umysły skupiły się wokół nominalizmu. Zaczął się on wprawdzie w Paryżu, ale dzięki Wilhelmowi Ockhamowi i jego uczniom szybciej i pełniej rozwinął się w Oksfordzie, aby w sposób istotny znowu oddziaływać na Paryż. Nominalizm, wg M., w dużej mierze przyczynił się do wzmożenia krytycyzmu i sceptycyzmu, pośrednio także fideizmu. Nie był jednak przyczyną powstania tych prądów myślowych. Wyrosły one, wg M., z augustynizmu głoszącego zwodniczość poznania zmysłowego i konieczność oświecenia Bożego nawet w poznaniu naturalnym; z filozofii arab., zwł. z antyfilozoficznych poglądów al-Gazalego i mottekaleminów; z materializmu psychologicznego Aleksandra z Afrodyzji; z awerroistycznej teorii podwójnej prawdy; z wprowadzonego przez Jana Dunsza Szkota rozróżnienia pomiędzy wiedzami abstrakcyjną i intuicyjną; z Arystotelesowskiego wyodrębnienia dwóch sposobów dowodzenia: naukowego i dialektycznego. Synteza dokonana przez M. nie straciła na aktualności.

M. był „najwybitniejszym, jak dotąd, polskim historykiem filozofii, zarazem pierwszym w Polsce uczonym, który badania w zakresie historii filozofii postawił na prawdziwie europejskim poziomie, sięgając wprost do źródeł i prowadząc studia samodzielnie na odcinkach przed nim mało zbadanych lub zgoła nieznanymi. Był zarazem pierwszym uczonym polskim, który pracując nad wyjaśnieniem głównych prądów w filozofii późniejszego średniowiecza na terenie Francji i Anglii w wieku XIV, wniósł w tej dziedzinie trwałe i istotne dorobki w naukę europejską” (R. Ingarden, *Ks. Konstanty M., uczyony – filozof – człowiek*, 567). W bibliotekach pol., ang., franc., niem. i wł. M. przebadał pod względem historyczno-krytycznym ponad 360 rpsów filozoficznych. Oparte na tych badaniach prace uczyniły z niego „jednego z wielkich autorytetów światowych w rzeczach filozofii średniowiecznej, jednego z paru historyków, którzy zmienili pogląd na kolejną myśl europejską, pokazali, że zapoznawany dotąd wiek XIV dał początek ideom nowożytnym” (W. Tatarkiewicz, *Filozofia w Uniwersytecie Jagiellońskim od XVII do połowy XX wieku*, 33–34). M. wszedł na mało znane obszary filozofii terministycznej XIV w. i wykazał, że przedstawiciele *via moderna* zajmowali krytyczną postawę w odniesieniu do dorobku myślicieli XIII w., czyli *via*

antiqua. Udowodnił, że XIV-wieczna filozofia *via moderna* stanowiła ważne ogniwo w łańcuchu przemian prowadzących od średniowiecza do narodzin myśli nowożytnej. Wskazał na wiele zbieżności problemowo-doktrynalnych, analogii i pokrewieństw występujących pomiędzy filozofią średniowieczną, a nowożytną i współczesną. Pod wpływem filozofii wartości M. Schelera, M. poszukiwał w filozofii XIV w. problemu poznawczej funkcji woli. Logika trójwartościowa J. Łukasiewicza skłoniła go do szukania u terministów XIV w. trzeciej wartości logicznej, różnej od prawdy i fałszu. Zauważył, że idea ta występowała już u Jana Dunsza Szkota, Wilhelma Ockhama, a zwł. u Piotra Aureoli. Swoimi przemyśleniami skierował M. pol. mediewistykę powojenną ku badaniom źródłowym i analizie zagadnień filozoficznych.

STUDIA NAD DANTEM ALIGHIERI. Osobną grupę tematyczną prac M. stanowią studia nad twórczością Dantego Alighieri, które kontynuował przez całe życie. Myśli filozoficzno-teologicznej Dantego Alighieri poświęcił rozprawy: *Mistyka i scholastyka u Dantego*, *Myśl franciszkańska i jej wpływ na Dantego*, *Eros i Logos u Dantego*, *La gnoseologia de Dante*. Podobnie jak Gilson, wykazał, że w twórczości Dantego Alighieri najważniejsze były 3 idee: wyzwolenie duszy od zła, wewnętrzne oświecenie człowieka przez Boga i zjednoczenie duszy z Bogiem. Częściowo zgadzając się z P. Mandonnetem, M. sądził, że Beatrycze jest postacią historyczną, która w *Boskiej komedii* stała się symbolem łaski uświęcającej, łącznie z cnotami teologicznymi. W tekstach Dantego Alighieri, w przeciwieństwie do Gilsona, M. doszukiwał się fideizmu, którego źródła upatrywał bądź w myśli Ryszarda ze św. Wiktora, bądź w prądach umysłowych tamtego okresu. Zdaniem M., Dante Alighieri pozostawał pod znaczącym wpływem Alberta Wielkiego.

ODNIESIENIA DO TOMASZA Z AKWINU I INNYCH FILOZOFÓW. M. inspirował się filozofią Tomasza z Akwinu. Nazywał go wielkim budowniczym myśli chrześcijańskiej, łączącym Ewangelię z poznaniem naturalnym. Cenił również dzieła św. Augustyna, u którego Bóg i dusza ludzka znajdowały się w centrum rozważań. Filozofia Boga, teocentryczne spojrzenie na świat i sprawy ludzkie przejawiały się we wszystkich M. dociekaniach. Prace swoje opierał na pismach filozofów starożytnych i średniowiecznych, czerpiąc inspiracje z myśli współczesnej. Problemy filozofii współczesnej były

dla niego bodźcem do badań nad średniowieczem. Idee Schelera, N. Hartmanna, R. Ingardena lub Łukasiewicza torowały mu drogę do odkryć w filozofii XIV w. Filozofię uprawianą przez M. można nazwać jego własnymi słowami „tomizmem wykąpanym we współczesności” (List do J. Popielówny, Sichów 22 VI 1943, w: *Nova et vetera*, oprac. A. Usowicz, R 1979, nr 114). Kiedy choroba oczu zmusiła go do zaniechania badań nad średniowiecznymi kodeksami, M. skierował zainteresowania głównie na filozofię dziejów. Badając sens dziejów, nawiązywał do wyjaśnień metafizycznych. Wypracowywaną przez siebie tomistyczną koncepcję dziejów nazwał perfekcjonizmem. Zakładał w nim ciągłą ewolucję życia kulturalno-społecznego ludzkości od form mniej doskonałych ku formom bardziej doskonałym. Dla wyjaśnienia tego procesu dziejowego, M. używał symbolu spirali.

PROBLEMATYKA SPOŁECZNO-KULTUROWA. M., oprócz prac ściśle naukowych, pozostawił wiele esejów biograficznych, refleksji historycznych i in. artykułów o tematyce społecznej oraz kulturalnej. Z bogactwa zawartych w nich myśli można zrekonstruować filozofię i teologię autora. Do tego rodzaju pism należą dwie książki: *Brat Albert* oraz *Między heroizmem a bestialstwem*. W pierwszej na podstawie współczesnej sobie typologii i psychologii rozwojowej nakreślił typ somatyczno-psychiczny A. Chmielowskiego i opisał jego wewnętrzną przemianę duchową. Druga pozostała owocem przeżyć obozowych M. i jego przemyśleń okupacyjnych. Był przekonany, że osobowość heroiczna ukazuje się najwyraźniej w najtrudniejszych warunkach życia człowieka. Twierdził, że dotknięta bestialstwem kultura może się odrodzić jedynie dzięki heroizmowi, w którym dostrzegał sprawdzone w dziejach chrześcijaństwa antidotum na jej zagrożenia. Wyróżnił 3 formy heroizmu w działaniu: heroiczny pietyzm, heroiczne męstwo i heroiczną abnegację. Podjął polemikę z pol. myślicielami (E. Abramowski, L. Krzywicki, F. Znaniecki), którzy przyszłość kultury europejskiej wiązali z wiarą w człowieka i w jego możliwości twórcze.

W. Tatarkiewicz, *Prace ks. Konstantego M. o filozofii XIV wieku*, PF 30 (1927), 94–97; A. Usowicz, K. Kłósak, *Książki Konstanty M. (1879–1847)*, Kr

1949; F. Corvino, *Ks. dr Konstanty M. (1879–1947)*, Poradnik Kulturalno-Oświatowy 19 (1959) nr 212, 32–35; M. Kurdziałek, *Udział ks. Konstantego M. i Aleksandra Birkenmajera w odkrywaniu filozofii średniowiecznej*, SPCh 2 (1966) nr 1, 84–105; S. Pigoń, *Wspominki z obozu w Sachsenhausen (1939–1940)*, Wwa 1966; A. Przymusiąła, *Stan badań nad filozofią XIV wieku na podstawie prac Konstantego M.*, MHFS 6 (1966), 97–200; W. Tatarkiewicz, *Filozofia w Uniwersytecie Jagiellońskim od XVII do połowy XX wieku*, w: *Studia z dziejów Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kr 1967, 11–36; A. Przymusiąła, *O polskiej filozofii średniowiecznej na podstawie prac Konstantego M.*, MHFS 13 (1970), 104–154; A. Usowicz, *Ksiądz Konstanty M. (1879–1847)*, w: *W nurcie zagadnień posoborowych*, Wwa 1970, IV 341–367; A. Przymusiąła, PSB XX 592–595; M. Kurdziałek, *Trwałość osiągnięć księdza profesora Konstantego M. jako historyka filozofii średniowiecznej*, ACr 12 (1980), 45–55; J. Popiel, *Wspomnienie o księdzu rektorze Konstantym M. jako tło do Kroniki kaplicy sichowskiej*, Nasza Przeszłość 56 (1981), 75–82; J. Telus, *Konstantego M. idea człowieka twórcy*, tamże, 93–102; J. Wojtkowski, *Najpiękniejsze lata życia. Ks. Konstanty M. CM 1940–1944*, tamże, 83–91; *Biogramy uczonych polskich*, cz. 1: *Nauki społeczne*, z. 2: *K–0* (oprac. A. Śródka, P. Szczawiński), Wr 1984, 466–470; M. Markowski, *Konstanty M. (1879–1947)*, SMed 26 (1989) z. 1, 3–23; W. Pałuchowski, A. Usowicz, *M. Konstanty Józef*, w: *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*, Ka 1996, 272–275; S. Piech, *Ksiądz Konstantego M. życie i dzieło. W pięćdziesiątą rocznicę śmierci*, Folia Historica Cracoviensia 4–5 (1997–1998), 261–277; tenże, *Konstanty Józef M. (1879–1947)*, w: *Złota księga Papieskiej Akademii Teologicznej*, Kr 2000, 433–451; R. Ingarden, *Ks. Konstanty M., uczony – filozof – człowiek*, w: K. Michalski, *Dilatato corde*, Kr 2002, 566–570; M. Morstin-Górska, *Przyjaciel serc ludzkich*, w: tamże, 582–585; A. Usowicz, *Arte et ratione*, w: tamże, 606–620; J. Skoczyński, J. Woleński, *Historia filozofii polskiej*, Kr 2010, 515.

Stanisław Ludwik Piech